

Розвиток сільського туризму лише набирає обертів. Але “зелені” садиби уже дають непоганий дохід, переконують їхні власники. І радять іншим приймати туристів.

Зупинитися у “зеленій” садибі на Тернопіллi можуть усі охочі, які цікавляться історією рідного краю, або ті, хто мріє відпочити на природі. Адже традиційно сільські садиби створюють у місцях з хорошою екологією, мальовничими краєвидами. До того ж, вони переважно розташовані поблизу архітектурних, релігійних та історичних пам'яток.

Наприклад, “Садиба” у Малому Ходачкові — у мальовничих місцях поблизу Скалата. У цьому містечку є замок та оборонні вежі XVII ст. Неподалік — гори Товтри та заповідник “Медобори”. Зовсім неподалік — джерело Святої Анни.

В Великих Гаях працює садиба зеленого туризму “Лісова”.

Українці бачать Тернопіль, як місто фестивалів. А це і не дивно, адже щороку у місті проводиться безліч фестивалів, це і різноманітні місцеві та міжнародні пісенні фестивалі, фестиваль вуличної їжі Вуличний ринок, а також відомий на всю Україну рок-фестиваль Файне-місто в Тернопільському аеропорту, який кожного року збирає все більше гостей. У ньому беруть участь щороку близько 70 колективів із України, Росії, Білорусі, Грузії, Австрії, Швеції, Австралії, Польщі.

Потенціал Тернопільщини та Тернопільського району, зокрема, потребує особливого креативного підходу. У нас немає жодного нагляду за станом старих будівель та їх реставрацією. Інколи таке зроблять, що краще б не реставрували. Адже у такий спосіб лише зіпсували пам'ятку. Тернопільський район інфраструктурно не готовий до туристів. Ні дороги, ні громадський транспорт, ні автовокзали. Щоб розвивати рекреаційний комплекс в Тернопільському районі, потрібно ще дуже багато працювати, і що найголовніше — хотіти змінюватися, шукати нові підходи та креативні рішення [7].

Джерела інформації:

1. Лютинець С., Уніят В. Село Миролюбівка // *Тернопільський енциклопедичний словник* : у 4 т. / редкол.: *Г. Яворський* та ін. — Тернопіль : Видавничо-поліграфічний комбінат «Збруч», 2004. — Т. 1 : А — Й. — 255 с.
2. *В. Уніят*. Біла. // *Тернопільський енциклопедичний словник* : у 4 т. / редкол.: *Г. Яворський* та ін. — Тернопіль : Видавничо-поліграфічний комбінат «Збруч», 2004. — Т. 1 : А — Й. — 125-126 с.
3. Романюк І. Кізлик Олександр Данилович. // *Українські бібліографи*. — К., 2008. — Вип. 1. — С. 175-176.
4. Тихоступ Ждан. З Дичковом у серці. Літературно-історичний нарис. — Тернопіль : ТОВ «Новий колір» 2011. — 232 с.
5. Віктор Уніят. Довжанка // *Тернопільський енциклопедичний словник* : у 4 т. / редкол.: *Г. Яворський* та ін. — Тернопіль : Видавничо-поліграфічний комбінат «Збруч», 2004. — Т. 1 : А — 510-515 с.
6. Баран Є. Нариси з історії села Настасів // Тернопіль: Джура, 2014. — 120 с.
7. Тернопільський туризм: як є насправді. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://poqlyad.te.ua/ternopil-vidhuku/ternopilskuj-turizm-yak-ye-naspravdi.html>
8. Невідома Тернопільщина. Замки Тернопілля. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ternopillya.livejournal.com/41187.html>

Смеречинський Ю. студент мГ-1 групи
наук. керівник –Заставецька Л.Б., д.г.н., проф.

ГЕОГРАФІЯ СОЦІАЛЬНОГО НЕБЛАГОПОЛУЧЧЯ

Метою роботи є встановлення послідовності зародження науки та її розвитку, а також визначення основних постулатів та критичних настроїв, щодо розвитку та вирішення поставлених перед наукою проблем.

Yurii Smerchinsky. Geography of social disease. The purpose of the work is to establish the sequence of the birth of science and its development, as well as to identify the main postulates and critical sentiments regarding the development and solving of problems faced by science.

Географія соціального неблагополуччя котру в закордонних джерелах називають радикальною, або критичною географією є теоретично обґрунтованою географічною наукою, яка прагне до соціальної справедливості, звільнення, та лівої

політики. [11] Лівиця або ліві — окреслення політичних сил, що проголошують ідеали соціальної рівності. Загалом, ліві політичні позиції зазвичай містять у собі турботу про тих, хто перебуває в невідповідному суспільному становищі стосовно до інших і припущення, що існують невідповідні нерівності, які треба скоротити або скасувати. Протилежністю лівим є праві, які, навпаки, розглядають ці нерівності як природні або традиційні. [14] Критична географія також використовується як загальний термін для марксистської, феміністичної, постмодерної, постструктурної, диверсійної, лівої та активістської географії. [8]

Критична географія є одним з варіантів критичних соціальних наук та гуманітарних наук, які приймають тезу Маркса про тлумачення та зміну світу. Фей (1987) визначає сучасну критичну науку як зусилля щодо розуміння гноблення в суспільстві та використовувати це розуміння для сприяння змінам у суспільстві та визволення [9]. Аггер (1998) визначає ряд особливостей критичної соціальної теорії, що практикуються в таких галузях, як географія, яка включає: відмову від позитивізму; схвалення можливості прогресу; претензія на структурну динаміку панування; аргумент про те, що домінування випливає з форм фальшивої свідомості, ідеології та міфу; віра в агенцію повсякденних змін і самоперебудови і супутню відмову від детермінізму; і відмову від революційної доцільності. [2] Критичні географічно активні поставили під сумнів основну географію актуальність для повсякденного суспільного життя.

Разом ці фактори дали імпульс географам займатися новими напрямками досліджень, як тематичної теоретично.

Історія зародження та розвитку науки. Критична географія в англо-американському світі руйнується в радикальній географії, яка виникла на початку 1970-х років. Піт (2000) дає загальний огляд еволюції радикальної та критичної географії [16]. На початку 70-х рр. Радикальні географи намагалися перетворити область дисципліни географії, відповідаючи на великі питання часу - громадянські права, забруднення навколишнього середовища та війни. З середини до кінця 1970-х років спостерігалася висхідна критика кількісної революції та прийняття марксистського підходу. Одним з джерел критичної географії вважається французька школа І. Лакоста («Географія як служіння, перш за все, справі війни», 1976), та ін. і «Hérodote» (1976), прихильники якої закликали «звільнити» географію від ідеологічної функції щодо забезпечення державної політики, звернутися до традицій французької школи географії людини (П. Відаль де ла Блаш) і до вирішення локальних соціальних конфліктів. Ключовими об'єктами їх аналізу стали стереотипні образи держав і народів в ЗМІ, ідеологеми і міфологеми, їх вплив на зовнішню політику держав і прояв останньої на локальному рівні. 1980-ті роки відзначаються тріщинами між гуманістичними, феміністичними та марксистськими потоками, а також зміною структурного надлишку. Наприкінці 1980-х років виникла критична географія і поступово стала самоідентифікованою сферою.

Хоча тісно пов'язана, критична географія та радикальна географія не є взаємозамінними. Критична географія має два важливі відступи від радикальної географії: (1) відмова від структурного перевищення марксизму, відповідно до постмодерністської черги; і (2) зростаючий інтерес до культури та представництва, на відміну від фокусу радикальної географії на економіці [11]. Піт (2000) помічає зближення між критичною та радикальною географією після гострих дебатів у 1990-х роках [16]. Проте Катрі (2000) стверджує, що критична та радикальна географія спричиняє різні зобов'язання. Він стверджує, що затьмарення радикальної географії вказує на професіоналізацію та академічність лівої географії, а тому турбує втрату "радикальної" традиції [8].

У Радянському Союзі радикальної географії, як такої, не було. Економіко-географічна та екологічна критика імперіалізму, яка базувалась на ідеології марксизму-ленінізму, існувала офіційно, і, треба сказати, зробила чимало корисного для розвінчання географічних і екологічних аспектів буржуазної ідеології. Прорив стався в середині 80-х. Всім нам пам'ятні дебати цього періоду навколо перекидання північних річок, навколо пам'ятників культури, затоплених водами штучних морів,

навколо еколого-етнічної трагедії народів Півночі ... А вибух на ЧАЕС виявився не тільки "запроектною", технологічною, а й ідеологічною аварією. До межі радикалізована екологічна проблематика в другій половині 80-х стала тим "троянським конем", за допомогою якого в свідомості радянських людей в'їхали спочатку націоналізм / шовінізм, потім антикомунізм, і, нарешті, неолібералізм - ідеологія "постіндустріальної" буржуазії.

До середини 90-х в країнах колишнього СРСР, що побудували "в цілому" щось проміжне між недорозвиненим капіталізмом і високорозвиненою кримінальною "малиною", склалися, умови для формування нової, вітчизняної радикальної географії. Їй у спадок дісталася проблематика радикальної географії 70-х. Їй необхідно також осмислити ті новітні геополітичні та еколого-економічні прийоми, за допомогою яких підкорюють тепер уже нас. Внаслідок чого виникла модна в наші дні проблема, так званого, сталого розвитку.[1]

Загальні положення географії соціального неблагополуччя. Як наслідок постмодерністського повороту критична географія не має єдиного зобов'язання. Хаббард, Кітчин, Бартлі та Фуллер (2002) стверджують, що критична географія має різноманітну гносеологію, онтологію та методологію, і не має характерної теоретичної ідентичності [13]. Тим не менш, Бломлі (2006) виділяє шість загальних тем критичної географії [6], що охоплюють:

- Прихильність теорії і відмову від емпіризму. Критичні географи свідомо розгортають теорії певної форми, але вони виводяться з різних теоретичних свертловин, таких як політична економія, державність, фемінізм, та антиімперіалізм.

- Зобов'язання розкривати процеси, що створюють нерівності. Критичні географи прагнуть представити владу, розкривати нерівність, виявити опір і розвивати політику та соціальні зміни, що вивільняються.

- Акцент на репрезентацію як засіб панування та опору. Спільна увага критичної географії полягає у вивченні того, як уявлення про космічну підтримку влади; або, навпаки, як уявлення про космос можуть бути використані для заперечення влади.

- Оптимістична віра в силу критичної науки. Критичні географи вважають, що наука може бути використана для протистояння домінуючим уявленням, і вчений може відмінити владне панування і звільнити пригноблених. Існує неявна впевненість у силі критичної науки для досягнення необізнаності та здатності людей перемагати відчуженість шляхом рефлексивної самоосвіти.

- Прихильність прогресивним практикам. Критичні географи хочуть змінити ситуацію. Вони стверджують, що вони об'єднуються з громадськими рухами та активістами із зобов'язаннями до соціальної справедливості. Взаємовідносини між критичною географією та активізмом були обговорені значною мірою [10].

- Розуміння простору як критичного інструменту. Критичні географи приділяють особливу увагу тому, як просторові домовленості та уявлення можуть бути використані для придушення гніту та нерівності. Критичні географи ідентифікують в тій чи іншій мірі, як простір можна використовувати як вуаль і інструмент влади.

Критичні настрої відносно науки. Кілька важливих питань залишаються невирішеними в критичній географії. Перше з них полягає в тому, що було досить обмежено обговорено спільні зобов'язання критичних географів, за деякими винятками, такими як Harvey (2000). [12] Питання, таке як "що критикують географів", і "до якого кінця" потрібно відповісти. [11] Барнс (2002) стверджує, що критичні географи краще надають пояснювальні діагнози, ніж пропонують передчуттєво-утопічних фантазій для реконфігурації світу. [3]

Друге питання стосується інституціоналізації критичної географії. Незважаючи на те, що критичні географи вважають себе бунтівниками та аутсайдерами, критичне мислення поширюється в географії [7]. Критична географія зараз знаходиться в самому центрі географії. [6] Деякі бачать інституціоналізацію як природний результат аналітичної сили та розуміння критичної географії, в той час

як інші бояться, що інституціоналізація передбачає співпрацю. Питання в тому, чи критична географія все ще зберігає свою прихильність політичним змінам [11]

Нарешті, оскільки критична географія практикується у всьому світі, краще слід визнати розуміння критичних географів за межами англомовного світу [5]. У зв'язку з цим, Мізуока та ін. (2005) запропонував огляд критичної географічної практики Японії з 1920-х років [15]. Крім того, критична географія повинна також посилювати зв'язок з критичними вченими в інших дисциплінах.

Отже, як ми можемо переконатися, географія соціального неблагополуччя в Україні не набула масової популярності в основному через політичні погляди на науку в СРСР, в складі якого і перебувала Україна в період зародження і найінтенсивнішого розвитку науки, саме тому провідні позиції в науковій думці радикальної географії займають, в основному, країни Західної Європи та США, а в Україні вона лише набуває масового поширення.

Щодо самої науки, то вчені виділяють певні позитивні риси в розвитку її ідей, проте без критики в бік критичної географії теж не обходиться.

Джерела інформації:

1. Тютюник Ю. «Радикальная география»: к критике концепции устойчивого развития // *Альтернативы*. – 1998. – № 3. – С. 145-156. ISBN 5-86384-86X
2. Agger, Ben (1988). *Critical Social Theories: An Introduction*. Avalon Publishing. ISBN 9780813321745.
3. Barnes, Trevor J. (2002). "Critical notes on economic geography from a managing radical. Or radical notes on economic geography from a critical age". *ACME: An International Journal for Critical Geographies*. **1** (1): 8–14. ISSN 1492-9732.
4. Best, U. (2009). Kitchin, Rob; Thrift, Nigel, eds. *International Encyclopedia of Human Geography*. Oxford: Elsevier. pp. 345–357. ISBN 9780080449104.
5. Bialasiewicz, Luiza (2003). "The Many Wor(l)ds of Difference and Dissent". *Antipode*. **35** (1): 14–23. doi:10.1111/1467-8330.00299. ISSN 1467-8330.
6. Blomley, Nicholas (2006). "Uncritical critical geography?". *Progress in Human Geography*. **30** (1): 87–94. doi:10.1191/0309132506ph593pr.
7. Byles, Jeff (2001-07-31). "Maps and Chaps". *Village Voice*. Retrieved 2017-04-04.
8. Castree, Noel (2000). "Professionalisation, Activism, and the University: Whither 'Critical Geography'?" *Environment and Planning A*. **32** (6): 955–970. doi:10.1068/a3263.
9. Fay, Brian (1987). *Critical social science: liberation and its limits*. Cornell University Press. ISBN 9780801494581.
10. Fuller, Duncan; Kitchin, Rob (2004). *Radical Theory/critical Praxis: Making a Difference Beyond the Academy?*. Praxis (e) Press. ISBN 9780973456103.
11. Gregory, Derek; Johnston, Ron; Pratt, Geraldine; Watts, Michael; Whatmore, Sarah (2011). *The Dictionary of Human Geography*. John Wiley & Sons. ISBN 9781444359954.
12. Harvey, David (2000). *Spaces of Hope*. University of California Press. ISBN 9780520225787.
13. Hubbard, Phil; Bartley, Brendan; Fuller, Duncan; Kitchin, Rob (2002). *Thinking Geographically: Space, Theory and Contemporary Human Geography*. A&C Black. ISBN 9780567259882.
14. Lukes, Steven. «Epilogue: The Grand Dichotomy of the Twentieth Century»: concluding chapter to T. Balland R. Bellamy (eds.), *The Cambridge History of Twentieth-Century Political Thought*.
15. Mizuoka, Fujio; Mizuuchi, Toshio; Hisatake, Tetsuya; Tsutsumi, Kenji; Fujita, Tetsushi (2005). "The Critical Heritage of Japanese Geography: Its Tortured Trajectory for Eight Decades". *Environment and Planning D: Society and Space*. **23** (3): 453–473. doi:10.1068/d2204r.
16. Peet, Richard (2000). "Celebrating Thirty Years of Radical Geography". *Environment and Planning A*. **32**(6): 951–953. doi:10.1068/a32202.

Студенка Ю., студентка 31 групи.

наук. керівник – Потокій М.В., к. г. н., доцент

ЕКСПОРТ ТОВАРІВ ІЗ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ В КРАЇНИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Метою статті є відображення можливостей та реальних обсягів експорту та імпорту Тернопільської області з країнами – членами Європейського Союзу.

Виклад основного матеріалу. Країни – члени Європейського Союзу – є значними зовнішньоекономічними партнерами Тернопільської області. Щорічні темпи приросту експорту товарів від 2000 по 2016 роки склали загалом від 1,7% (2000-2001 роки) до 31,9% (2013-2016 роки), що пояснюється кон'юнктурою ринку та експортними можливостями підприємств Тернопільської області. Із усього обсягу